

УДК 338

КОЛЯДА О.О.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗАКАРПАТТЯ

У статті розглянуто стан туристичної діяльності у Закарпатті, що є найбільш привабливим регіоном за кількістю об'єктів туризму, геополітичним розташуванням. Метою статті є дослідження стану та визначення напрямів розвитку сфери туризму Закарпатської області як складової туристичної галузі України. У ході дослідження встановлено, що попит за останні роки згідно статистичних даних за 2001-2020 р.р. залежить від політичної ситуації – в першу чергу щодо іноземних туристів. Щодо інших категорій – від впливу географічних, політичних, соціально-економічних, демографічних, психологічних та інших чинників. Встановлено, що потенціал Закарпаття в туристичній галузі потребує запровадження нових технологій, реалізації нової політики держави, притягнення інвестицій з інших країн, співробітництво з європейськими державами, запровадження податкових канікул, кредитних програм тощо. Є, зважаючи на значний туристичний потенціал Закарпаття, існує потреба в системному підході щодо розвитку туристичної галузі області, розробці й реалізації комплексу заходів, які забезпечать сталий розвиток регіону. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на вивчення впливу фінансово-економічних та соціально-економічних факторів на розвиток туристичних потоків регіонів України з використанням економетричних методів і моделей.

Ключові слова: туризм, регіон, туристична галузь, об'єкти туризму, рекреаційна діяльність, екскурсійні об'єкти

The article examines the state of tourism in Transcarpathia, which is the most attractive region in terms of the number of tourism facilities and geopolitical location. The purpose of the article is to study the state and determine the directions of development of tourism in Zakarpattia Oblast as a component of the tourism industry of Ukraine.

In the course of the research, it was established that the demand in recent years, according to statistical data for 2001-2020 depends on the political situation - primarily regarding foreign tourists. As for other categories - from the influence of geographical, political, socio-economic, demographic, psychological and other factors.

It has been established that the potential of Transcarpathia in the tourism industry will require the introduction of new technologies, the implementation of a new state policy, the attraction of investments from other countries, cooperation with European countries, the introduction of tax holidays, credit programs, etc. Considering the significant tourism potential of Transcarpathia, there is a need for a systematic approach to the development of the region's tourism industry, the development and implementation of a set of measures that will ensure the sustainable development of the region. Further research should be aimed at studying the impact of financial, economic and socio-economic factors on the development of tourist flows in the regions of Ukraine using econometric methods and models.

Key words: tourism, region, tourist industry, tourism objects, recreational activities, excursion objects

Постановка проблеми. Туристична галузь відіграє важливу роль щодо розвитку економічних показників нашої держави і таким чином прийняла статус одного з найважливіших та перспективних напрямків щодо економічного та соціального зростання. В свою чергу ця галузь створює

всі умови для розвитку підприємницької діяльності – зростання та покращення матеріального становища населення цього регіону, зростання надходжень в місцевий бюджет тощо. Данна стаття відображає

© Коляда О.О., 2022

важливу роль регіону Закарпаття у розвитку туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток туризму в Закарпатті та його особливості розглядали чимало вчених та науковців. Питання розвитку та вивчення особливостей туризму в Україні вивчали багато вітчизняних учених, серед яких: М. Ступень [5], Н.Ф. Габчак [4], Т.І. Ткаченко [9] та багато інших. Але з кожним роком розвиток туризму (індустрії туризму) має деякі зміни щодо якості а також у кількісному вираженні (залежить від політичного стану в Україні).

Метою дослідження є аналіз причин та умов щодо сприяння розвитку туризму у Закарпатської області як частини туристичної галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закарпатська область – один з сприятливих регіонів щодо розвитку бізнесу у сфері туризму та розвитку готельного бізнесу. Насамперед це обумовлено:

- 1) красою та різноманітністю фауни та флори;
- 2) найсприятливішими кліматичними умовами залежно від місцезнаходження об'єкту туризму (гори, низина);
- 3) розвиненим транспортним сполученням (авто, ж/д транспорт тощо),
- 4) за кількістю історичних пам'яток та культури посягає одне з пріоритетних місць на всю Україну;
- 5) різноманітністю інженерних та будівельних споруд (найдовший залізничний тунель, міст через канал Верке у місті Берегово) тощо [11].

Регіон Закарпаття відзначається різноманітністю видів рекреаційної діяльності, насамперед досягнуто розвитку різних видів туризму, санаторно-курортного лікування, велич мальовничих пейзажів, наявність цікавих пам'яток історії, культури та архітектури, особливість розміщення регіону на перетині п'яти держав (це дозволяє надходженню туристичних потоків з країн Європи) – все це в першу чергу дозволяє Закарпаттю увійти у ТОП перспективніших та популярніших туристичних об'єктів України.

До туристичної інфраструктури Закарпаття належать заклади проживання,

пансіонати, курорти, бази відпочинку тощо. Найбільш розвинуті види туризму: пішохідний, лижний, сільський, екологічний та багато інших. Щодо сільського туризму – надається можливість за певну плату мешканцям Закарпаття розмістити туристів у своїй оселі з наданням певних послуг, а також ознайомити з давніми традиціями нашої культури.

Потенціал Закарпаття щодо туризму представлений наступними об'єктами [11]:

1. Замки – Невицький замок, Середнянський замок, Чинадіївський замок,
2. Руїни замків – Бронецького, Квасівського, Боржавського, Виноградівського, Королевського, Хустського, Вишківського.

3. Родинні палаци – Плотені, Ракоці, Шенборн, Довгаї, Перені.

4. Храми та церкви – кам'яний храм-ротонда; Михайлівська церква Святого Михайла у с. Ужок (занесена до списку світової спадщини ЮНЕСКО; Святодухівська церква та дзвіниця у селі Гукливій; дерев'яна церква та дзвіниця у селі Четфолва; церква Святого духа у Колочаві; дерев'яний храм у селі Олександрів; Вознесенівська церква та дзвіниця Струківська у селі Ясіня (занесена до списку ЮНЕСКО).

5. Монастирі – у селі Королево, у селі Імстичево, у селі Боронява, у місті Мукачеві, у селі Домбоки, у селі Приборжавське, у селі Тишів, у селі Дубрівка, у селі Липча, у селі Драгово-Забродь, у селі Іза-Нанково, у селі Копашньово, у селі Чумальово, Хуст-Колесарово, Хуст-Городилово, у селі Угля, у селі Крива.

6. Парки – парк Шенборна у селі Тура Пасіка.

7. Туристичні комплекси, бази відпочинку – туристичний комплекс з гірськолижною трасою, чаном, басейном у селі Вишка; у селі Верхній Студений; у селі Подобовець; туристична база на озері Синевир; у селі Усть-Чорна; база відпочинку з гірськолижною трасою, полонина Драгобрат.

8. Санаторії, лікувальні комплекси, мінеральні джерела, геотермальні купелі – санаторій, гірськолижна база у селі Синяк;

санаторій «Мінеральне джерело», гірськолижний витяг у селі Поляна; санаторій з мінеральним джерелом та геотермальною купелю у селі Нижнє Солотвино; лікувально-оздоровчий комплекс з гірськолижною базою у селі Жденієво; геотермальні купелі у селах Косонь, Велятино; санаторії з мінеральними джерелами у селах Голубине та Стройне; лікувально-оздоровчий комплекс з мінеральними джерелами у селі Кобилецька Поляна; санаторій, крафтова пивоварня у селі Кваси; санаторій у селі Сойми; мінеральне джерело з історичною військовою лінією у селі Сіль; мінеральне джерело у селах Плоске та Келечин; туристична база, купання в мінеральній воді, чани у селі Тячівка, Лумшори, Осій.

9. Місця та зони відпочинку – зона відпочинку Дийда; місце відпочинку сплаву у річці Тиса від села Буштино до Вилок.

10. Сироварні – Туря Поляна, Олешник, Нижнє Селище, Перечин.

11. Гірськолижні бази – Пилипеди, В.Студений, Синевірська Поляна, Ясіня

12. Традиційні промисли – виготовлення овечих кожухів у селі Річка; лозоплетення у селі Іза.

13. Винні підвали, дегустація вин, виробництво вина – у селі Середнє; у селі Бобовище; у місті Берегово.

14. Музеї – музей леквару у селі Ботар.

15. Міжнародні пункти пропуску – Ужгород-Вишне Немецьке (Словаччина); Малі Селменці-Велке Селменці (Словаччина); залізничний пункт пропуску в Словаччину та Угорщину у місті Чоп; Малий Березний-Убля (Словаччина); Горонглаб-Лоня (Словаччина); Косонь-Барабаш (Угорщина); Астей-Берегшурань (Угорщина); Вилок-Тисобеч (Угорщина); Неветленфалу-Галмеу (Румунія); Солотвино-Сігет-Мармацій (Румунія);

16. Крафтові пивоварні – Гуцульська «Ципа» у селі Кваси; у селі Міжгір'я.

17. Водоспади – Труфанець, Войводин, Шипот.

18. Озера, водосховища – «Морське око», гірське озеро Синевир, 989 метрів над рівнем моря, прісне, загатне глибиною понад 20 метрів; «Закарпатське море», водосховище у селі Вільшани.

19. Долина нарцисів – у місті Хуст (період цвітіння – травень).

20. Ферми – оленяча у селі Іза; равликова у селі Нижнє Селище; кабаняча у місті Мукачеві; буйволяча у селі Олешник.

21. Пам'ятники, пам'ятки археології – пам'ятник листоноші Федору Фекеті у селищі Перечин (єдиний у світі); місце падіння метеорита з залишками космічного тіла у селі Княгиня; найдавніша людська стоянка в Україні та Центральній Європі – 1,5 млн років потому біля села Королево; городище даків, зруйноване римлянами у селі Мала Копаня; «Красне поле», місце історичної битви у 1939 році у селі Рокосово; пам'ятник повстанцям-куруцям у селі Довге; географічний центр континентальної Європи у селі Ділове.

22. Тонелі – найдовий залізничний тунель довжиною 1765 метрів.

23. Перевали – Верецький перевал, місце переходу угорських племен у 896 році через Карпати до Панонії.

24. Мости – древній міст через канал Верке у місті Берегово.

25. Золотоносні копальні – у селі Мужієво.

26. Ареали – місце, де можна знайти едельвейс, гора Говерла.

27. Місця рибної ловлі.

28. Міні скульптури Закарпаття.

Аналізуючи екскурсійні об'єкти по всьому Закарпаттю можна зробити висновок щодо превеликої їх кількості (рис. 1). Насамперед багато монастирів, санаторіїв та лікувально-оздоровчих комплексів; у місті Ужгород, Мукачеві та селищі Міжгір'я – міні-скульптури.

До основних чудосів, що можуть зацікавити туристів завдяки неоригінальності, лікувальним якимось тощо, можна віднести: озеро Синевир, геотермальні води, винні підвали, гора Говерла, Мукачівський замок, долина нарцисів, Горянська ротонда.

Туризм у Закарпатті згідно статистичних даних активно розвивався до 2018 року за рахунок внутрішніх туристів (табл. 2) – в середньому за 18 років у кількості 30487 туристів [2]. На другому місці – ті, що прямують за кордон в середній кількості 16200 людей.

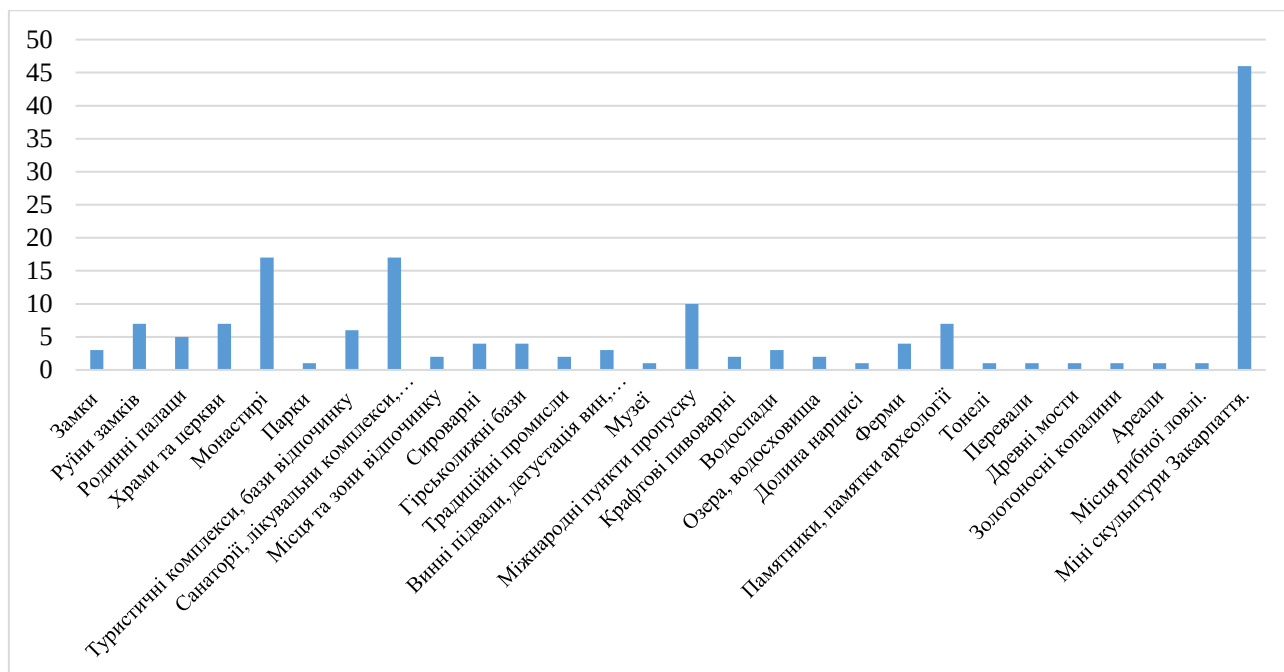

Рис. 1 - Аналіз екскурсійних об'єктів за кількістю

Рис. 2 - Карта Закарпатської області.

Таблиця 2 - Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у Закарпатській області 2000-2018рр*.

Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України - всього	Із загальної кількості туристів		
		Іноземні туристи	Туристи громадяни України, що їдуть за кордон	Внутрішні туристи
2000	144775	6411	97181	41183
2001	71104	6542	20518	44044
2002	77225	6708	16675	53842
2003	91054	11339	13881	65834
2004	52569	10112	5320	37137
2005	63796	14728	7377	41691
2006	69942	11726	10011	48205
2007	72970	8985	11456	52529
2008	76965	10735	12710	53520
2009	56320	7761	9305	39254
2010	52080	8425	11423	32232
2011	57029	9096	10931	37002
2012	20180	733	11792	7655

2013	19892	515	12963	6414
2014	11625	6	9815	1804
2015	10656	13	7594	3049
2016	11601	68	7939	3594
2017	14652	102	10534	4016
2018	25348	183	18907	6258
2019	131486	6	119472	12008
2020	14669	-	12156	2513

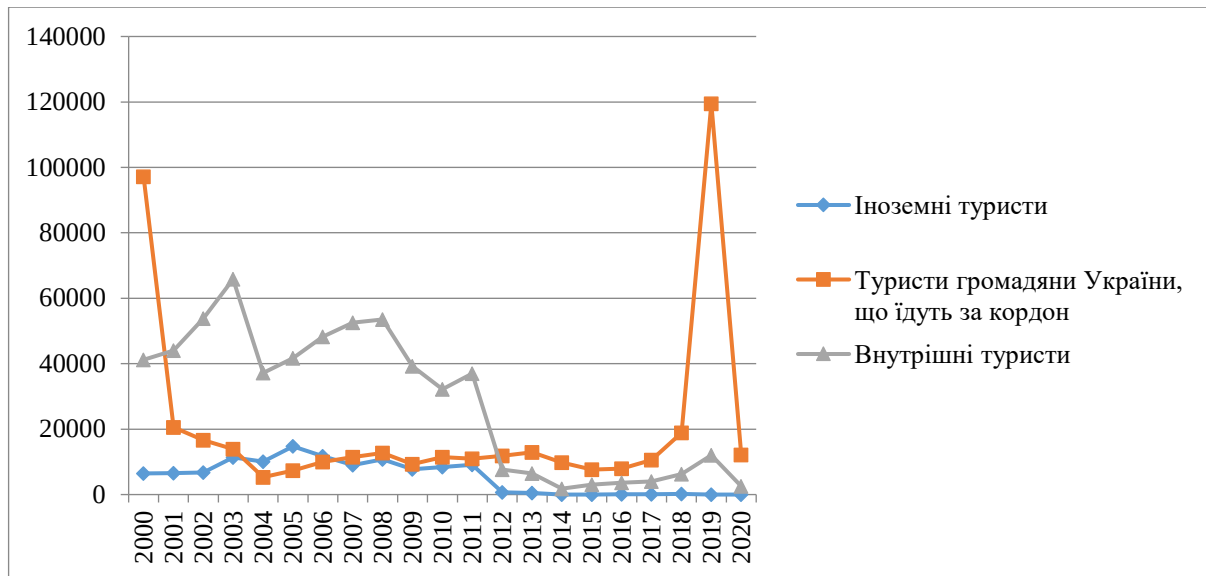

Рис. 3 - Динаміка туристичних потоків Закарпатської області за 2010–2020 рр. [8]

Динаміка в'їзного туризму в Україну залежить також від політичних обставин у країні, наявності стабільної ситуації чи навпаки, її невизначеності, військових дій (рис. 2). Саме така залежність відзначається й у Закарпатській області. Починаючи з 2010 р. динаміка падає та набуває відносної стабільності у 2017–2018 рр. Максимальний показник (8425 осіб) спостерігався у 2010 р., а в 2014 р. кількість іноземних туристів становила лише шість осіб, що на 509 осіб менше, ніж у 2013 р. Така ситуація у 2013–2015 рр. пояснюється військовими діями на Сході країни, які відлякують іноземних туристів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Регіон Закарпаття за рахунок різноманітності об'єктів туризму, наявності територій заповідного та охоронного характеру, особливості місцевості (клімат, чудосійна природа) можна віднести до основних у галузі туризму. Але аналіз показав щодо можливості деяких пропозицій і завдань, які зможуть впливати та усувати

деякі недоліки у цій галузі (туризму) у даному регіоні. До них можна віднести:

- 1) з технічного зору – нові технології, що можуть сприяти розвитку регіону (області);
- 2) політика – забезпечення реалізації політики держави щодо зазначеної галузі;
- 3) зовнішньоекономічна діяльність – впровадження та розробка проектів щодо впровадження інвестицій з інших країн;
- 4) співробітництво з європейськими державами;
- 5) запровадження податкових канікул, сприятливих кредитних програм щодо ініціаторів створення готелів та розвитку і удосконалення об'єктів туризму;
- 6) впровадження модернізаційних заходів щодо інфраструктури відпочинку, форм рекреації тощо.

На сьогодні немає чіткої статистики щодо кількості туристів від закладів тимчасового розміщування України, а також частина місць розміщення працюють неофіційно (не платять туристичного збору) – отже порахувати реальну кількість

туристів неможливо. Також це пов'язано з тим, що деякі туристи подорожують самостійно без звернень до турфірм та готелів, тобто набирає обертів тенденція самоорганізованого внутрішнього туризму.

Епідемія Коронавірусу вплинула на необхідність користування власним автотранспортом, отже на протязі 2-3 років був активний розвиток та реконструкція транспортно-дорожньої інфраструктури.

Список літератури:

1. Січинський В. Ротонди на Україні. Київ: Київ-Друк, 1929. 32 с.
2. Волошин І., Ненько К., Шуракова Р. Туристично-рекреаційний потенціал Закарпаття. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп». 2015. № 1 (44). С. 124-131.
3. Гнаткович О.Д., Гриньох Н.В. Оцінка привабливості туристичних ресурсів Карпатського регіону. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип.17. С.136-138.
4. Габчак Н. Слабкі та сильні сторони розвитку туристичної галузі Закарпатської області. Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. 2016. Вип.40. С.67-74.
5. Ступень М., Дудяк Р., Ступень Р., Рижок З. Проблеми розвитку галузі туризму у Львівській області. Аграрна економіка. 2018. Т.11. №3-4. С.48-54.
6. Ткаченко Т.І., Мельниченко С.В., Бойко М.Г. та ін. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2010. 596 с.

Розвиток туризму в даному регіоні розвивався за рахунок внутрішніх туристів в середньому у кількості 30487 туристів за рік, але на останньому місті – іноземці, які до початку конфлікту на Донбасі відвідували Закарпаття деє приблизно 6000 людей на рік, але з 2014 року – цей показник сягнув приблизно 50 людей на рік.

7. Симочко Г.В., Волошин І.М. Особливості структурних елементів туристично-ресурсного потенціалу Закарпатської області. Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Луцьк, 2011, С. 78-83.
8. Сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tur.htm.
9. Заповідний масив «Долина нарцисів». Вебсайт Карпатського біосферного заповіднику. Архів оригіналу за 23 квітня 2008. Процитовано 13 квітня 2008.
10. Симочко Г.В., Волошин І.М. Особливості структурних елементів туристично-ресурсного потенціалу Закарпатської області. Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Луцьк, 2011, С. 78-83. 8. Статистичний щорічник
11. Туристична карта Закарпаття. Управління туризму та курортів Закарпатської ОДА. 2021-2023 р. URL: <https://zaktour.gov.ua>.
12. Цікаве Закарпаття. URL: <http://www.kolyba.org.ua/unikalnezakarpattja/istorija-zakarpattja/589-cikavyak>

Бібліографічні описи/Библиографические описания/Bibliographic descriptions

Розвиток туристичної галузі Закарпаття / Коляда О.О. // Електронна збірка наукових праць «Е-КОНОМІКА». – Х. :НТУ «ХПИ». – 2022. – № 1(6). – С. 41-46

The development of the tourism industry in Zakarpattia / Kolyada O.O. // Electronic collection of scientific papers "E-CONOMICS". – Kharkiv : NTU "KhPI". – 2022. – №1(6). – P. 41-46

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Коляда Олександр Олександрович – студент, КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР, м. Запоріжжя, e-mail: yuhnovskaj@gmail.com

Oleksandr Oleksandrovich Kolyada - student, KZVO "Khortytsk National Educational and Rehabilitation Academy" ZOR, Zaporizhzhia, e-mail: yuhnovskaj@gmail.com

Посилання на статтю / Reference to the journal article:

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗАКАРПАТТЯ [Електронний ресурс] / О.О. КОЛЯДА // «Е-КОНОМІКА». Електронна збірка наукових праць. – 2022. – № 1 (6). – С. 41-46. – Режим доступу до журн.: <http://e-conomics.hpi.kh.ua/index.php/journal/article/view/109>